

מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה – כן יספיק הוא יתב' בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל... וגם יגזור אומר ויקם לו לפעול ענינים ונסים נפלאים היפוך סדור כחות הטבעים, כיון שמשעבד ומדבק טוהר אמונת לבבו באמת בל תמוט רק לו ית' לבד, ואצלו ית' הכל שוה כל רגע לפעול בסידור הטבע שקבע או היפוך סידור הטבע... (מתוך נפש החיים גיב).

[...הכוונה רק למי שמשגיג בידיעה שלימה דאין עוד מלבדו מהני זה, דאז גם הש"י הווה עמו... שאני ר' חנינא כו' שהיתה קבועה בו זו הידיעה דאין עוד מלבדו ולכן נתגלה הש"י למענו בהתגלות זו, ולא יוכל שום דבר להזיקו. פרי צדיק וארא יב].

דף ח

באורים בפשט

'שחין ומכוה מטמאין בשבוע אחד בשני סימנין...'. 'שחין' או 'מכוה' הם שני סוגי פגיעות בעור; השחין בא ע"י מחלה או מכה, והמכוה – ע"י כווייה מאש או מתולדותיה. שאת או בהרת כי תהיה בעור, יש בה שלשה סימני טומאה; מחית בשר חי, שער לבן, ופסיון. לעתים נצרכים להסגירה שבועיים – כאשר לסוף שבוע ראשון עמד הנגע בעיניו. ואילו שאת או בהרת הנוצרת במקום בו העור הופשט על ידי שחין או מכוה [והתחיל להתרפאות], דינה שונה; אין בה אלא שני סימנים; שער לבן ופסיון. ואין בה הסגר אלא לשבוע אחד, שאם מתחילה לא היה בנגע שער לבן – לא יחליטנו הכהן אלא יסגירו לשבוע, ובסוף השבוע אם נולד בו שיער או פשה – יחליט, ואם לאו – יפטור. [פשה או צמח שער לבן לאחר שפטר – יחליט] (ע' רמב"ם הל' טומאת צרעת ה).

'סכין של עבודת כוכבים מותר לשחוט בה...'. יש סוברים [דלא כהתוס' כאן ועוד ראשונים] שכל שחיטה נחשבת כתיקון והנאה כיון שכן דרך בני אדם לעשות. ורק לענין סכין של עבודת כוכבים התירו משום שעכו"ם אינה אסורה אלא בהנאה של ממון, כדכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, ושחיטה אינה נחשבת כהנאת ממון שהרי נפחתיים דמיה משהיו (עפ"י יראים קב. וכן נראה בתוס' שבת קו.). ובזה מובנים דברי הט"ז (יו"ד רכא סקמ"ב) שהמודר הנאה מחברו אסור לשחוט לו, ורק לענין סכין עבודת כוכבים התירו. והשיג עליו בנקודות הכסף מדברי התוס' כאן, שרק בשבת נחשב השוחט 'מתקן' משום מלאכת מחשבת. אך דעת הט"ז כבעל היראים והתוס' בשבת (עפ"י אבני נזר או"ח קיז).

זתיפוק ליה משום שמנונית דאיסורא'. אף על פי שסתם כלים אינם בני יומן, וא"כ הרי אותה שמנונית פוגמת הטעם [ואם משום השמנונית שבעין – הלא יכול לקנחה], מכל מקום אסור לכתחילה להשתמש בסכין שאינה בת יומה, גזרה אטו בת יומה, והרי רב נחמן 'מותר לכתחילה' אמר. [ולפי מה שכתב הכסף-משנה (ע"ז ז, ט) שלדעת הרמב"ם אין התר לכתחילה, וצריך לדחוק לפי זה ש'מותר' שאמרו הכוונה שהשחיטה מותרת לאחר מעשה, וא"כ קשה מדוע לא תרצו בשאינו בן יומו ולכך מותר בדיעבד – וי"ל לפי מה שכתב בספר כרתי ופלתי (י סק"א) שהרמב"ם סובר שתקרובת ע"ז אסורה אפילו שלא כדרך הנאתה, הלכך גם נותן טעם לפגם אסור] (עפ"י בית הלוי ח"א מז).

והארין שם בבאר דעת הרמב"ם לאסור לכתחילה משום 'לא תביא תועבה אל ביתך'. ועוד נראה שלכך נקט הרמב"ם לשון דיעבד, כי בע"ז של ישראל שאין לה ביטול אסור לקיימה כלל, ועוד הלא בשימושה הוא רוצה בקיומה, ורק בע"ז של נכרי שיש לה ביטול מותר לכתחילה (ע' חדושי ר' מאיר שמחה; משיב דבר ח"ב ע"ד ד"ה כל זה), הלכך נקט הרמב"ם דין הפסוק.

(ע"ב) 'לימא בהא קמפלגי, דמר סבר בית השחיטה צונן ומר סבר בית השחיטה רותח...' פירושו, אעפ"י שאין בית השחיטה רותח ממש ואף היד אינה סולדת בו, ודברים אחרים בחום כזה אינם בולעים ופולטים – ידוע היה לו לרב שלפי טבע בית השחיטה, דרכו לבלוע ולהבליע בשיעור החום המועט שבו כדין רותח, ולפיכך סובר שצריך לקלוף [ואולם כיון שאין חומו רב כל כך די בקליפה ואין אומרים שמנונית האיסור מפעפעת ונבלעת בכל]. ולדעת החולק, אין זה חום מספיק כדי בליעה (רשב"א בשם רבו. ותמה קצת על הסבר זה ממשמעות דברי הגמרא בהמשך).

[הואיל וקיימא לן 'בית השחיטה צונן הוא', וגם למאן דאמר 'רותח הוא' אין היד סולדת בו – כמבואר בדברי הראשונים. ומשמע לכאורה (ע' בריטב"א שבת מב.) שהוא הדין בכל הנשחים, לא רק בבקר ובצאן, אם כן נוכל להוכיח ששיעור 'יד סולדת בו' הוא לא פחות מ-45 מעלות צלזיוס, כי הנה החום הרגיל של ברווז שהוא עוף טהור, בשעת מאמץ, קרוב לארבעים וחמש מעלות. ולדעת מומחים, הדם היוצא מבית השחיטה עולה לפחות במעלה אחת, וכשהוא חולה גם כן עולה החום לפחות בשתי מעלות, וכיון דקיי"ל בית השחיטה אין היד סולדת בו, אפשר לקבוע בפשיטות שבפחות מ-45 מעלות אין היד סולדת (עפ"י הגרש"ז אייערבך זצ"ל, מובא בשמירת שבת כהלכתה פרק א הערה ג. וע"ע בספר בירור הלכה שיהח).

'סכין טריפה... והלכתא אפילו בצונן' – אבל בלא הדחה אין להתיר, ואעפ"י שבית השחיטה טרוד לפלוט דם, בולע הוא מהשמנונית הדבוקה לסכין (עפ"י ט"ז וש"ך יו"ד י, ב).

'... אחת ששוחט בה ואחת שמחתך בה בשר'. אף על פי שבכל אופן צריך השוחט לבדוק סכיניו קודם שחיטה, וא"כ מה בכך אם בינתים חותך בה בשר – שמא כיון שלפעמים בודק הסכין לאחר השחיטה ומצניעו, שאז אין צריך בדיקה כשחוזר פעם אחרת ושוחט [וגם אם אבדה הסכין לאחר השחיטה, מעמידים על חזקתו וכשר], הלכך אם אינו מיוחד לשחיטה, פעמים שחותך בו בשר משום שאינו חושש שייפגם בכך, ויש לחוש שמא יש שם עצמות, וישכח וישחט על סמך בדיקה ראשונה ואסור (רשב"א).

'הטבח צריך שלשה סכיניו... אחת שמחתך בה בשר ואחת שמחתך בה חלבים'. משמע מלשון הגמרא שדין זה נאמר אודות הנהגת הטבח לכתחילה, שלא יסמוך על עצמו לקנח הסכין בכל פעם אחר חתיכת החלבים, ואולם לא הטילו איסור על הסכין של החלבים להשתמש בה לבשר. הלכך אם אבד לו סכין הבשר ובא לשאול האם יכול לקנח סכין החלבים ולחתוך בו בשר שנצרך לקונים – מותר. וכן מסתבר, שכשם שמותר לאחרים להכשיר סכין החלבים של הטבח, כך גם לעצמו מותר. אלא שאסרו לו להסתמך על זריזותו וזהירותו, אבל אם קרה מקרה בלתי צפוי שנצרך לדבר – מותר (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ב מו). לפי"ז יש ללמוד אודות המובא בפוסקים שנוהגים איסור בהגעלת כלי חלב לאכול בהם בשר או להפך, כי אם יעשה כן לעולם, לא יחא לו אלא כלי אחד ותמיד יגעילנו, וזה אסור שמא יטעה וישכח להכשיר הכלי (ע' מג"א תקט סק"א) – שאם נזדמן מקרה חריג שנצרך לכלי בשר וכד', יחא מותר להגעיל. ע' באג"מ שם שהשוה בין הדינים הללו.

עינים והערות

רש"י ד"ה משום שחין נדון. לענין נגעים וכו' שחין בא על ידי חום שמתחמם מחמת כח ההכאה, ומכּוה באה מחמת האור וכו' עכ"ל. ויש לעיין מהיכן למד רש"י ששחין בא מחום שמתחמם מחמת ההכאה, שמא בא מכח כאב המכה ולא מחמת חום.

ונראה שההכרח לכך הוא שאם אינו בא מחום, מדוע לקה בגפת ובחמי טבריה נידון משום שחין והלא אלו מזיקים מחמת חומם והיו נידונים משום מכוה? – לכן צריך לומר שגם שחין נעשה מחום, וההבדל בין שחין למכוה הוא מאיזה חום נעשה, אם מחום אש או מחום שאינה מאש כמו גפת וחמי טבריה. ולענ"ד יש לומר שמכאן למדו חז"ל שבכל מקום שהזוהירה תורה על בישול היינו בישול באש ולא בחום אחר שאינו מאש, ולכן המבשל בשבת או המבשל הפסח או מבשל בשר-וחלב, אינם אלא בבישול באש ולא בבישול בחום אחר.

[ומדברי התוס' כאן (ד"ה בחמי טבריה) שנסתפקו לדעת רבי יוסי הסובר שחמי טבריה הרי הם תולדת אש לענין בישול בשבת, מ"מ אפשר שמודה שנדון כשחין ולא כמכוה כיון דהאי אור של חמי טבריה בידי שמים – לדבריהם יוצא לכאורה שאש שנוצרה מחום השמש ונכוה ממנה אדם נידון כשחין. ולפי"ז קשה לכאורה הכהו חבירו באבן יחשב כמכוה שהרי חום זה אינו בידי שמים, ואולי אין הכי נמי וצ"ע].
ואם כנים הדברים, יש לפרש מה שכתב רש"י בשבת (לט) על הא דאמר רב נחמן בחמה דכו"ע לא פליגי דמותר (לבשל בה בשבת), דאין דרך בישולו בכך. – אין כוונתו להסביר למה מותר לבשל בחמה, משום שלא כדרך וכל שעושה מלאכה שלא כדרך פטור בשבת, כמו הכותב בשמאלו – שהרי לענין שחין ומכוה אין מקום לביאור זה, שהרי גם שחין וגם מכוה אין דרך שילקה אדם בהם, אלא כוונת רש"י לומר מאחר שידענו מדיני שחין ומכוה שיש שני מיני חום ומצינו שחילקה תורה ביניהם, לכן גם לענין שבת מסתבר שמלאכת בישול היא בחום האש ולא בחום האור, שכיון שאין דרך לבשל בחום האור לפיכך מסתבר שהתורה לא דיברה מחום הזה.

אכן הר"ן (ע"ז לח: בדפי הר"ן ד"ה גרסינו) הביא מהרמב"ן להוכיח שכלי שני בולע אף על פי שאינו מבשל, מדקיימא לן מליח כרותח ומ"מ מותר למלוח בשר ואין בו משום מבשל – הרי שזה שמליח כרותח היינו לענין בליעה ולא לענין בישול. והר"ן שם דחה שלא נתבאר בגמרא שאין איסור בשבת למלוח משום מבשל ורק משום מעבד נתבאר שאין במולח. ע"כ. והקשו על דבריהם (השואל בנדע-ביהודה) מה מקום לומר שיש בישול במלח לענין שבת, והרי מלח אינו תולדת אש? ותירץ הנוב"י שמלח אף שאינו תולדת אש, מ"מ כיון שהדרך למלוח, אילו היה בו בישול היה אסור בשבת, ורק בחמה שאין דרך לבשל – מותר. וזה אינו כדברינו.

ואולי יש לדחוק ולומר שאילו היה מלח מבשל, תו לא היתה סברה לומר שהתורה לא אסרה בישול בשבת בחמה, כיון שהדרך לבשל גם בחום שלא בא מאש. אכן אם נאמר כן ברמב"ן, אבל בר"ן לא יתכן לומר כן. וצ"ע.

גם יש לעיין מה הדין באדם שלקה מחמת מלח, האם נחשב כשחין או כמכוה, ובודאי שאין סברה לומר שהוא מכוה, והרי במכוה לא מצינו שצריך בישול אלא כל חום אפילו מכלי שני נחשב ככוה, ובע"כ שכל שהלקותא אינו מחום אש, אף על פי שהוא כדרך אינו נחשב כמכוה אלא כשחין (מהגר"נ גולדברג שליט"א).

מש"כ אודות אש הנעשית מאור השמש שתיחשב כאור בידי שמים, לכאורה יש לדון שכיון שהיא ממש אותה אש שאדם עשה, הריזו מכוה. ולא אמרו התוס' אלא באור של גיהנם שהיא אש אחרת (וע' כע"ז בשו"ת שם אריה יו"ד לב). אמנם כוונה הנעשית ע"י דבר שחומם בחמה, אכן לא יהא דינה כמכות אש.

תוס' ד"ה מותר. הקשו למה השוחט בשבת בחוץ חייב משום שתיקן להוציאו מידי אבר מן החי, הגם שמותר לשחוט בסכין של עבודה-זרה ואין בו איסור נהנה מע"ז, שהפסד שמפסיד מזה שהבהמה שחוטת גדול מהרווח שמרויח מכך שהבהמה שחוטת, ששוחט בהמה בריאה מקלקל הוא ואין זו הנאה כי בחייה היו דמיה מרובין מלאחר שחיטה, שבחייה עומדת לג' דברים לגדל ולדות ולהרישה ולאכילה, ואם כן מדוע בשבת חייב והלא המקלקל פטור? [ויש לעיין למה לא הקשו התוס' מכל שוחט בשבת מדוע חייב, והרי כל שוחט מקלקל הוא. וצ"ע].

ותרצו, שאני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וכיון שיש תיקון פורתא חשיב מלאכת מחשבת, שלכך נתכוין, אע"פ שקלקולו יתר על תיקונו, אבל לענין הנאה מעכו"ם לא חשיב הנאה כיון שקלקולו יתר על תיקונו. עכ"ל.

וקשה לפי זה מה שאמרו בגמרא חגיגה בחופר גומה ואינו צריך אלא לעפרה, שלר' שמעון פטור משום מלאכה שאינה צריכה לגופה, ולר' יהודה פטור משום שהוא מקלקל – וקשה מדוע לא יתחייב כמתקן והלא יש כאן תיקון פורתא ולכך נתכוין, להשתמש בעפר, וכי גרע מה שנהנה מעפר יותר ממה שמותר לבן נח לאכול?

ונראה לתרץ לפי מה שכתב רש"י שבת (מב. ד"ה גחלת) שהמכבה גחלת של מתכת פטור מפני שאין כיבוי במתכת. והסוגיא שם הולכת אליבא דר' יהודה שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ולכן מכבה גחלת של עץ חייב. וכתב רש"י (שבת קלד, א) בגחלת של עץ אסור דשייך בה כיבוי לפי שעושה פחם. גחלת של מתכת לא שייך ביה כיבוי דאינו עושה פחם. עכ"ל. וקשה, והרי לר' יהודה חייב גם בשאינה צריכה לגופה ומה בכך שאינו עושה פחם? לכן נראה שגם ר' יהודה אין חייב אלא בשנעשה הדבר בגופה, רק שאינו צריך לכך, כגון מכבה עץ שלא לצורך גחלת אלא כדי שלא ישרף הבית, אבל אם מכבה גחלת של מתכת, או גז, שלא נעשה כלל גחלת, בזה גם לר' יהודה פטור.

ולפי זה מובן למה חופר גומה ואינו צריך אלא לעפרה פטור גם לר' יהודה, אף על פי שנעשה גופה של מלאכה דהיינו הבור, מ"מ כיון שלגבי מה שנעשה בור יצא קלקול, ומה שיש תיקון הוא בהימצאות העפר, הלא זה אינו גופה של מלאכה הלכך פטור גם לר' יהודה.

ובזה מובן מה שהגמרא בחגיגה אמרה לפרש המשנה שם שדיני שבת הררין התלויים בשערה, היינו דין החופר בור ואינו צריך אלא לעפרה. והקשו הא תינח לר' שמעון, לר' יהודה מאי איכא למימר? ותירצו: בחופר בור ואינו צריך אלא לעפרו גם לר' יהודה פטור משום מקלקל. וקשה, אם מטעם מקלקל הרי יש דוגמאות הרבה של מקלקל ומה מצאו להזכיר דוקא חופר בור? ולפי מה שהעלנו מיושב, שכוונת הגמרא שהדין של אינה צריכה לגופה זהו הר התלוי בשערה, וגם לר' יהודה משכחת לה אם מה שיצא לגופה הוא מקלקל, חוזר הפטור להיות מלאכה שאינה צריכה לגופה (מהגרז"ג גולדברג שליט"א).

עוד בדברי התוס' – ע' במהרש"א ומהרש"ל סנהדרין כו. שבט הלוי ח"א עב; אבני נזר או"ח עז; חדושי הגרז"ר בנגיס ח"ב סו"י ט.

(ע"ב) זאיבעית אימא בישנה שליבנה באור. דייק המרדכי (תקעז), מכך שלא אמרו 'שליבנה והטבילה' – שסכין שחיטה אינה טעונה טבילה לפי שאינה נחשבת 'כלי סעודה', שהרי הבשר מחוסר ביטול או צליה [ויש מפרשים הטעם, כי לעצם השחיטה אין צריך כלי דוקא, וכשרה בקרומית של קנה. עפ"י יש"ש יא]. וכן פסק בשלחן ערוך (קכ,ה). ודעת התשב"ץ להצריך טבילה. וכתב הרמ"א להטביל בלא ברכה.

‘ולמד בחמין מ”ט משום דקא בלעה איסורא, דהיתירא נמי בלעה אבר מן החי...’. יש להוכיח מכאן שגם דבר חי אוסר בבליעה ופליטה ברותת, שהרי מבואר שאילו היתה חמה קודם גמר השחיטה, היתה הסכין נאסרת משום בליעת שמנונית מהבהמה החיה [ואין לחלק ולומר שכיון שנעשית טריפה בתחילת החיתוך, אינה נחשבת כבהמה חיה לענין זה, שודאי אין מסתבר לחלק לענין בליעה בין טריפה לשלימה] (עפ”י פרי יצחק ח”א כא וח”ב כד. עע”ש באריכות).

א. ע”ש שצדד למ”ד בהמה לאו לאברים עומדת ואין איסור ‘אבר מן החי’ כשהיא שלמה, אין לאסור משום בליעת טעם מאבר מן החי. ולפ”ז צריך לפרש קושית הגמרא כאן רק למ”ד לאברים עומדת.

ב. לכאורה מכאן אין להוכיח אלא בכגון סכין החותכת, שנדבקה בה מעט משמנונית הבשר, הלכך אם חמה היא נבלעת בסכין אפילו בדבר חי. אבל אין ראייה על בשר שאינו חתוך שמפליט כשהוא חי, כגון תרנגולת שנכנסה לתוך כלי עם חלב חם [או אדם שהכניס אצבע למאכל חם] וכד’.

ג. עוד בענין בליעה ופליטה בדבר חי – ע’ שו”ת חתם סופר יו”ד צד; עמודי אור נד; קהלות יעקב ה.

*

‘... ולא כמש”כ דתרנגולת אינה קרויה ‘חתיכה הראויה להתכבד בה’ בעוד שהיא שלימה, דהא מעשים בכל יום כשרוצים לכבד אדם חשוב בסיום מסכתות ובחופות, מעמידין לפניו תרנגולת שלימה וזהו דרך כבוד. ומותר לחתכה בסכין של עבודה זרה מפני שהוא מקלקל, דבעודה שלימה ראויה לדורון לאדם חשוב...’ (מתוך אור זרוע ח”א תנח).

דף ט

‘תלמיד חכם צריך שילמוד ג’ דברים, כתב...’. רש”י מפרש שידע לחתום שמו. וקשה, הלא זאת כל אדם יודע (כמו שאמרו בגטין סו:), ועוד הרי מעצמו בקי בהם ואין צריך ללמוד [וכמו שכתב רש”י לענין קשר תפלין וברכת חתנים וציצית שלכך אין צריך לימוד כי מעצמו הוא יודע].
ומהרש”ל פירש כתב – שיוכל לכתוב תשובות ופסקי דין, ואף אגרת שלומים בצחות לשון הנאה לת”ח. ויתכן לפרש כתיבת ספר תורה תפלין ומזוזות. וכן נראה שפרש מהרש”א בחדושי אגדות (הדושים ובאורים).

‘מאי קמ”ל כולהו תניניהו?...’. ואם תאמר הלא משמיענו שאינו נאמן לומר לא שהיתי ולא דרסתי? יש לומר שגם זה אינו חידוש, שכיון ששהיה ודרסה פוסלות והוא אינו יודע, יתכן ששהה ודרס ואינו זוכר עתה, או אף בשחיטה עצמה לא הרגיש בדבר מתוך שלא היה מקפיד.
ומלשון רש”י יש לדקדק [וכן כתב אחד מחכמי צרפת], שאם אכן הודיעוהו עתה הלכות שחיטה ואומר שהוא זכור שלא שהה ולא דרס – מותר לאכול משחיטתו (עפ”י רמב”ן להלן יב: ועוד).

‘הטבח צריך שיבדוק בסימנים לאחר שחיטה... לא בדק מאי... טרפה ואסורה באכילה’. מבואר בתוס’ וברשב”א ועוד ראשונים, שמדין תורה אפשר להסתמך על רוב השחיטות שנעשות כראוי, וחכמים הם שחששו בדבר. ויש סוברים שדין תורה הוא זה (כ”כ אחרונים בדעת הרמב”ם. וכן נקט בניית אדם (רוב וחזקה א)

- א. מאכל בהמה שאינו ראוי לאדם – פטור מתרומות ומעשרות. אבל דבר שסתמו עומד לאדם, אי אפשר לשנותו לבהמה ע"י מחשבתו, וחייב (תורא"ש נא.). ולדעת הרמב"ן (בע"ז מא:): מאכל אדם שזרעו לבהמה – פטור [ונחלקו אחרונים לדעתו, אם זרעו לבהמה ונמלך וגמר מלאכתו לשם אדם. ע' חזו"א מעשרות א, י; מעדני ארץ תרומות ב, ד].
- ב. פירות שלקחם לאכילה ונמלך, לא ימכרם לנכרי עד שיתקנם, שמא ימכרם הגוי לישראל אחר, והרי כבר נתחייב לתקנם (רמב"ם מעשר יג, יד, עפ"י התוספתא). אבל לקחם מתחילה למכרם לגוי – פטור בדמאי (פאת השלחן יח, נה.).

דף ח

- יא. א. ליבן סכין ושחט בה, האם שחיטתו כשרה אם לאו?
ב. סכין של עבודת כוכבים, האם מותר לשחוט בה או לחתוך בה בשר?
ג. השוחט בסכין של נכרי, מה דין הבשר?
ד. מה דין סכין ששחט בה טריפה, וכן סכין של שחיטת כשרה?
ה. כמה סכינים צריך הטבח, וכמה כלים הוא צריך להדחת הבשר והחלבים?
ו. האם מותר להניח הכסלים וחלביהן על שאר הבשר?
- א. אמר רבי זירא אמר שמואל: ליבן סכין ושחט בה – שחיטתו כשרה. חידודה קודם לשריפתה. [ואין לפסול משום שריפת צדי הסכין את הסימנים קודם שנחתכו ברובן – כי מקום החתך מתרחב ואין צדי הסכין נוגעים בסימנים אלא החוד בלבד, ובמקום החוד החיתוך קודם לשריפה].
- א. כתבו ראשונים שמכך שהרי"ף השמיט הלכה זו, נראה שנקט על פי סוגיא אחרת שאין אומרים 'מירווח רווח' וחוששים לשריפת צדי הסכין את הסימנים. וכן דעת הרז"ה ועוד (וכ"כ הרא"ש בדעת הרמב"ם. וכן בה"ג השמיטה. וכן היא דעה ראשונה בשו"ע סי' ט. וע"ש בש"ך שכן דעת רש"ל ב"ח ולבוש). ויש פוסקים כרבי זירא (עפ"י רבנו יונה; רבינו עמ' כב. וכן י"ג בדעת הרמב"ם – ער"ן וכס"מ שחיטה א, כב; רא"ש בשם הראב"ד; ספר העיטור ב, ב).
- וכתבו כמה ראשונים שאף רבי זירא לא התיר לשחוט לכתחילה אלא בדיעבד (עריטב"א. וכ"כ הראשונים בשם הראב"ד; בעל העיטור).
- ב. לכל הדעות משמע שאם ניקב הוושט בשעת שחיטה במקום שנחתך כבר – הרי זו טריפה ונלא נבילה. אחרונים. וע' אחיעזר ח"ב ח, ד], שהרי מבואר בגמרא שאילולא 'מירווח רווח' השחיטה היתה פסולה משום שריפת הסימנים בתוך כדי השחיטה (תוס'). ויש דעה המקילה בדבר [ושונה סכין מלובנת שהיא מקדמת לשרוף גם מה שעדיין לא נשחט] (ע' במאירי שהביא דעה זו, וחלק). ואם כבר נשחט רוב הסימן, כתבו אחרונים ששוב לא יפסול בניקוב (עפ"י מעיו"ט ח, ה; ש"ך כו, א). ע' פריט"ם נוספים בפרי חדש יו"ד ט ובתבואות שור שם; שבט הלוי ח"ו קיד.
- ג. שיעור 'ליבון' כתבו כמה אחרונים, כשאר ליבון בש"ס שניצוצות ניתזים ממנו, ועכ"פ כליבון הקל. ודעת בעל שמלה חדשה (ט, א) שאפילו בשיעור יד סולדת די לשרוף הסימנים.
- ב. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: סכין של עבודת כוכבים (האסורה בהנאה משום 'משמשי עכו"ם') – מותר לשחוט בה, מקלקל הוא (שבהמה חיה דמיה והנאתה מרובים משל השחוטתה). ואסור לחתוך בה בשר – מתקן הוא.

אמר רבא: פעמים שהשוחט אסור – במסוכנת, שהשחיטה תקנתה. ופעמים המחתיך מותר – בנתחים טובים המיועדים לשלחם דרוון לאדם חשוב, וזה שחתכם מפסידם.

עבר ושחט מסוכנת – לדעת הרא"ש לא נאסרה הבהמה, אבל מהרמב"ם משמע שאסורה (ע"ז ז, יט). וכן כתב בשלחן ערוך [והטעם, כיון שלולא השחיטה היתה מתה, הרי השחיטה עיקר הגורם להנאתה, וכדין הסיק תנור או ארג בגד באיסורי הנאה. תורת חיים]. ויש אומרים שלהרמב"ם אין לשחוט לכתחילה אפילו בהמה שאינה מסוכנת (כסף משנה הל' ע"ז ז, ט. ובבית הלוי (ח"א מז) פרש הטעם משום 'לא תביא תועבה אל ביתך' ואעפ"י שאינו נהנה).

ודעת הרמב"ן לאסור בהנאה אפילו בחיתוך בשר. והרשב"א כתב שמוליך הנאה לים המלח והבשר מותר.

שאמרו מותר לשחוט – במקום שאין חשש שמנונית איסור בסכין, כגון שנשתמשו בה לחיתוך עצים בלבד או שלובנה באש (וי"א אף בהגעלה ברותחים. ערמב"ן ורשב"א).

לענין חיתוך הבשר בצונן, צדד בתורא"ש שמותר אף לכתחילה אפילו בסכין שנשתמשו בה לבשר נבלות, באופן שידיה אחר כך את מקום החתך. [ונראה דוקא באקראי, אבל בקבע אסור שמה לא ידיה, וכמו שאמרו להלן שטבח צריך שני סכינים, לחיתוך ובשר ולחיתוך חלב].

ג. השוחט בסכין של נכרים; רב אמר: קולף בית השחיטה, מפני בליעת איסור שבסכין. ורבה בר בר חנה (י"ג: רבה בר רב הונא / רבה בר אהינא) אמר: מדיח.

פרש הרשב"א 'הדחה' – שפשוף יפה יפה ביד במים להסיר השומן הנדבק בדפני בית השחיטה (וכ"כ הר"ן בשם רבנו יונה).

ופרשו שיתכן ולדברי הכל בית השחיטה רותח ואעפ"כ אמר רבב"ח שמדיח, הואיל והסימנים טרודים להוציא דם – אינם בולעים. וכן יתכן ולדברי הכל נחשב בית השחיטה צונן ואעפ"כ אמר רב קולף, שאגב דחיקת הסכין הבשר בולע.

א. הואיל ולא נפסקה הלכה בגמרא ואיסור תורה הוא – אנו עושים לחומרא [ועוד, שהלכה כרב כנגד רבב"ח תלמידו] (עפ"י רש"י ר"ח רא"ש ורשב"א. וכן נראה בתוס' (שעה"מ). וכן דעת בעל התרומות ט; סמ"ג לאו קלו; וכן דעת הרמ"א י"ד י, א וש"א). ואילו הר"ף והרמב"ם (מאכ"א ז, ז), נקטו לקולא (וכן נקט בשלחן ערוך י, א. ובתב"ש שם סק"ט נקט שגם הר"ף והרמב"ם סוברים שצריך קליפה בסכין בת יומה).

ובכל אופן לכתחילה לא ישחוט בסכין אסורה (רש"י).

ב. מדובר בסכין שנשתמשו בה לאיסור באותו יום, אבל אם אין ידוע שנשתמשו בה היום, סתמה אינה בת יומא וקיימא לן נותן טעם לפגם מותר (עפ"י תוס' ועוד ראשונים).

ויש אוסרים אפילו בסכין שאינה בת יומה, כי בדרך כלל יש עליה שמנונית בעין, וזו אינה פוגמת (כ"כ הרשב"א בתירוץ שני).

ג. פרשו התוס' [בישוב מנהג העולם], שמה רק בכגון בית השחיטה שהוא קצת רותח, דחיקת הסכין מבליעה, [וכן הדין בחיתוך דבר חריף כצונן. להלן ק"א:], אבל לא בבשר צונן. וכן דעת הרשב"א והמאירי והר"ן בהדושיהם.

ואולם הריב"ם היה מצריך לאחר ניקור החלב, לחזור ולקלף בכל המקומות שחתך בסכין, משום בליעת החלב אגב דוחקא דסכינא.

ד. סכין ששחט בה טריפה; נחלקו רב אחא ורבינא האם הכשרה בחמין או בצונן. והלכה אפילו בצונן. ואם יש לו חתיכת בגד קשה – משפשף בו, ואפילו הדחה אין צריך.

א. עבר ושחט בה ללא הדחה; לדברי רב דלעיל – קולף, ויתכן שגם רב אחא ורבינא מודים לכך (עפ"י רשב"א ועוד. וכן כתבו האחרונים שלדעות הפוסקים כרב צריך לקלף. אך י"א שכאן שונה הואיל ושחיטת טריפה אקראית היא ולא דמי לסכין של נכרים. ב"ח ופליתי בדעת הטור). ויש פוסקים שמדיח הבשר ותו לא (ע' טשו"ע יו"ד י, ג; מאירי בשם י"א. [גם לשון בה"ג (ס) מורה שמחלוקת האמוראים אמורה לענין הבשר, האם צריך הדחה בחמין או בצונן. וצ"ע]).

ב. סכין ששחט בה בהמה כשרה, יכול לשחוט בה שוב ללא הדחה ואין לחוש משום איסור דם, כי בית השחיטה טרוד לפלוט ואינו בולע (רשב"א, מרדכי, הג"א ועוד. וכן מורה פשט השו"ע י"ב כמש"כ שם הש"ך).

ודעת התוס' נראה שצריך הדחה משום שמנונית מועטת של 'אבר מן החי' הנמצאת על הסכין. וכן דעת האגודה (שער המלך סוף הלכות מאכ"א).

וכל זה לענין השימוש בסכין לשחיטה פעם אחרת, אבל אם בא לחתוך בה, אפילו שחט כשרה אסור לחתוך בה רותח ללא הגעלה, משום הדם הבלוע בסכין (תוס' ועוד, עפ"י גמרא להלן קיא. ובצונן נחלקו שם האם צריך הדחה).

ג. נוהגים לקנח סכין השחיטה יפה בין שחיטה לשחיטה, שמא תימצא הבהמה טרפה (יו"ד י, ג ובש"ך).

ה. אמר רב יהודה אמר רב: הטבח צריך שלש סכינים; אחת ששוחט בה, ואחת שמחתך בה בשר, ואחת שמחתך בה חלבים [ולא יחתוך באותה סכין בשר ואח"כ חלבים, גזירה שמא יחתוך חלבים ואח"כ בשר. אבל עתה עושה הוא היכר לסכינים ולא יבוא להחליף].

וכן צריך שני כלים של מים; אחד שמדיח בו בשר ואחד שמדיח בו חלבים.

א. חתך הבשר בסכין שחתך בה חלב, בצונן – מדיח הבשר וכשר [ולכתחילה חששו פן ישכח להדיח]. וכן לענין כלי הדחה, מדיח שוב הבשר (רמב"ן).

ב. ברא"ש (בסימנים יא יט) מובא שעכשיו אין הקצבים נוהגים בסכינים מיוחדים לחלבים ולבשר, הלכך צריך להדיח ולשפשף הבשר יפה, שלא תישאר לחלוחית חלב דבוק. [במעדני יו"ט פרש דבריו לענין המנקרים, אבל לא בקצבים המחתכים חלבים למכירה].

ג. אבד סכין הבשר לטבח, ונצרך לחתוך בשר לקונים, משמע שיכול לשפשף את סכין החלבים ולהכשירה ולחתוך בה בשר עד שיביא סכין אחרת – שלא אסרו את סכין החלבים אלא הצריכו לכתחילה סכין נוסף (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ב מו).

ו. אמר אמימר בשם רב פפא: לא יכפה אדם את הכסלים (שחלב הכליות דבוק בהם) על הבשר, שהחלב נוטף ונבלע בבשר. ואעפ"י שבכל חלב ישנו קרום דק מעליו, אגב משמוש יד הטבח אין הקרום הזה שלם. ואולם כשמניח על הדף הכסלים עם החלב (והחלב למעלה. רש"י), אין חוששים שנוטף מהחלב על הכסלים, שאותו הקרום שבין הכסלים לחלב הוא עבה וחזק (ואמנם הוא עצמו אסור משום שהחלב נבלע בו, אבל אין נבלע כל כך שיהא זב לבשר שתחתיו. רש"י).

א. בדיעבד הניח הכסלים על הבשר, הרמב"ם כתב להתיר [בהדחה בשפשוף רב. רשב"א]. והרמב"ן והרשב"א פקפקו בזה משום חימום הבשר ובליעתו. אך צדד הרשב"א שבקליפה די שהרי אינו רותח גמור ודיו אם היא כבית השחיטה שמועיל בה קליפה (וכ"כ הר"ן). וכתב בדעת רש"י שללא קליפה יש לאסור. ואילו רש"ל כתב שאף לפרש"י אינו אלא לכתחילה.

ב. כתבו התוס' והרא"ש: דוקא כשהבשר עדיין חם אין להניח עליו את הכסלים, אבל כשנצטנן מותר להניח עליו חלב, ככתוב וישימו את החלבים על החזות. [וכן הדין לכל דבר שהדרך להדיחו, כגון בשר, מותר להניחו צונן בכלי של איסור, שאין לחוש שיאכלנו ללא הדחה] (ראשונים; יו"ד צא; סד, יח).
 וי"א שאין להניח חלב על בשר, שמא יניח כשלא יתקרר [ונמכתוב אין ראייה, כי כהנים זריזים הם. ועוד, מדרבנן הוא שאסור] (ע' בדק הבית לרא"ה ד, א; בהגר"א צא סק"ב; איסור והתר כ"ח; דרכי משה סד, יב).

יב. א. מהו 'שחין' ומהי 'מכוח' האם משפטם שוה? האם מצטרפים זה עם זה לטומאת נגעים?
 ב. מי שלקה בשחין ובמכוח במקום אחד ואח"כ נתנגע, האם נידון כשחין או כמכוח? ומה הדין כשהוכה או נדקר בשיפוד מלובן?

א. השחין הוא פגע בעור הבא מחמת חום מכה או מחולי הגוף כגון קדחת (רמב"ם), או מכל דבר חם שלא מחמת האש, כגון עופרת שנעקרה מהאדמה והיא חמה, או מחמי טבריה. המכוח באה מחום אש או מכל דבר הבא מחמת האש כגון סיד רותח וחמי האור.
 דין השחין והמכוח – והה. נגע צרעת כי יולד בהם, יש בו הסגר שבוע אחד ולא יותר. נראו בו אחד משני הסימנים הללו; שער לבן או פסיון (= התרחבות) – הכהן מחליטו בטומאה. לא צמח שער לבן ולא פשה הנגע – טהור. לפיכך חילקם הכתוב בשתי פרשיות – ללמד שאין מצטרפים זה עם זה לטמא בכגרים (רש"י: חצי פול).
 א. כל זמן שהשחין או המכוח הן מכות טריות – אינם מטמאים בנגעים כלל. ומאידך כשנתרפאו לגמרי, אעפ"י שיש במקומם צלקת – דינה כדין עור הבשר לכל דבר. לא נאמרו הדינים המיוחדים להם אלא בשלב בו העור החל להתרפאות, שנעשית שם קליפה כקליפת השום, ואז נקראים צרבת השחין; מחית המכוח (רמב"ם הל' טומאת צרעת ה).
 ב. היה שער לבן בתחילה – מחליט מיד. וכן אם הסגיר ופטר ואח"כ צמח שער לבן או פשה – יחליט (רמב"ם שם).
 ג. שחין שהסגירוהו ובתוך ימי ההסגר נעשה באותו מקום מכוח – מתחילים ימי הסגר מחדש (עפ"י רבנו גרשום ורמב"ן).
 ואם לא הספיקה המכוח לעשות כלום עד שלקה שוב ע"י מכה, ישנה דעה שגם אז המכוח שבאמצע מפסיקה את השחין הראשון וצריך להתחיל הסגר חדש, ואין כן דעת הרמב"ן.

ב. לקה בשחין ואח"כ במכוח או להפך; האחרון בטל את הראשון. ונפקא מינה לענין צירוף, שאם היה זה כחצי גריס ואח"כ נצטרף אליו שחין או מכוח בכחצי גריס – אם הם מאותו הסוג מצטרפים, ואם לאו אין מצטרפים.
 ליבן שיפוד והכה בו – נסתפקו האם חום המכה קודמת לכווית האש, והרי ביטלה המכוח את השחין, או חום האש קודם לחום המכה והרי השחין מאוחר וביטל המכוח. ודוקא במכת חבטה, אבל בדקירה – החיתוך קודם לשריפה הלכך נדון משום מכות אש. ונפקא מינה לענין צירוף כנ"ל.

דף ט

יג. א. אלו לימודים מעשיים נצרכים לתלמיד חכם?
 ב. טבח שאינו יודע הלכות שחיטה, האם מותר לאכול משחיטתו?